
POTENTIAL OF THE RURAL DEVELOPMENT ON THE CASE STUDY OF MICRO-REGION ROVINA

Pavličková K., Molitoris L.

Department of Landscape Ecology, Faculty of Natural Sciences, Comenius University in Bratislava, Mlynská dolina B-2, 842 15 Bratislava, Slovak Republic

E-mail: pavlickova@fns.uniba.sk, molitoris@fns.uniba.sk

ABSTRACT

Rural areas in Slovakia have been facing massive environmental regression in last fifty years and serious socio-economical regression since the Gentle revolution in 1989. Previous political system has distorted not just the environment but also the local rural economy completely. The tourism issue gained on the importance as one of priorities of national economy, when Slovakia became the part of the EU. By proper execution, there are much fewer negative impacts on the environment than by other branches of the industry. Existing risks connected with the disturbance and the devastation of natural environment by mass, uncoordinated tourism, oriented only on higher profits cannot be forgotten.

The research area is situated in the middle part of the district Trebišov. It is characteristic rural area lying in the Eastern Slovak lowland and the edge of Zemplin Mountains, with the lonely standing volcano hills of the name Avaš and Veľký vrch. In spite of the high quality of natural potential, the development of the tourism in the micro-region is in the stagnation. This paper can serve as an example of the implement tool which offers a general overview for natural assumes to the development of the tourism in a connection with environmental planning and management. The paper is focusing on natural, social-economic and cultural conditions, possibilities or limitations for the potential of tourism development in the micro-region Rovina based on recreational activities.

Key words: rural areas, indicator, category, development, tourism

Acknowledgement: The paper is prepared under projects GUK G-11-196-00 and VEGA 1/0544/11

ÚVOD

Rozvoj turizmu na regionálnej úrovni je nutné plánovať koordinovane a v súlade s ostatnými socio-ekonomickými aktivitami a krajinným potenciálom. Takéto koodinované plánovanie zabezpečí, že nedôjde k environmentálnym problémom a stretom záujmov s ochranou prírody a krajiny.

Podľa európskej stratégie trvalo udržateľného rozvoja (EC, 2010) rozvoj znamená spojitosť a rovnováhu medzi ekonomickým rastom, environmentálnym aspektom a sociálnymi princípmi. K dosiahnutiu riešenia je nutné realizovať nasledové kroky a to implementovať v praxi interdisciplinárny prístup či už riadich orgánov alebo vedeckých disciplín, skvalitniť environmentálnu legislatívu, posilniť environmentálne záujmy a taktiež posilniť možnosti verejnosti v rozhodovacom procese. V súčasnosti má turizmus dôležitú úlohu v rozvoji regiónu. Podľa nových ekonomických štúdií odvetvie turizmu sa stane najdynamickejšie sa rozvíjajúcim odvetvím hospodárstva v budúcej dekáde. Predpokladá sa, že sa vytvorí približne 5 miliónov pracovných miest v tomto odvetví EÚ v súlade s jej princípmi ako voľný pohyb v Schengenskom priestore, deregulácia transportu, voľný trh, harmonizácia daní a ešte otvorejší prístup k demokracii. Formovanie mikroregiónu je možné dosiahnuť niekoľkými prístupmi. Najdôležitejším z nich je environmentálny prístup, ktorý si vyžaduje spojitosť medzi sociálnym a ekonomickým rozvojom s dôrazom na ochranu a tvorbu životného prostredia. Súčasný konvenčný spôsob využívania krajiny spôsobuje environmentálnu degradáciu územia, znižovanie a degradáciu prírodných zdrojov a môže byť len ťažko základom pre udržateľný ekonomický rozvoj.

Existuje výrazný vzťah medzi ekonomickou činnosťou a kvalitou životného prostredia. Kvalita životného prostredia je kľúčovým kritériom, ktoré určuje špecifické formy manažmentu územia (Pavličková, Chrenšová, Hudecová, 2006). V posledných rokoch boli publikované nové diela založené na vzťahu medzi turizmom a životným prostredím (napr. Butler et al. 1997, Krogmann, 1998, Ryan, 2003, Pavličková, 2008, Krmáčová et al., 2010).

Článok sa zaoberá prírodnými, socio-ekonomickými a kultúrnymi podmienkami, možnosťami a limitmi pre potenciál rozvoja turizmu v mikroregióne Rovina založenom na rekreačných aktivitách.

METODIKA

Metodika „Hodnotenia rekreačného potenciálu krajiny“ autorov Anđel, Balej, Sučevič 2008 je založená na súbore hodnotiacich indikátorov. Metodológia bola modifikovaná podľa charakteru skúmanej oblasti. Boli vybrané nasledovné indikátory:

- prírodný potenciál (vrátane chránených území)
- kultúrno-historický potenciál
- rekreačná infraštruktúra
- environmentálna infraštruktúra

Každý indikátor pôsobí na jednotlivé rekreačné aktivity individuálne. Preto sú rekreačné aktivity rozdelené do týchto funkcií príslušných pre daný región: pešia turistika, cykloturistika, vidiecka turistika, poľovníctvo, vodná rekreácia a rybnárstvo, nešpecifikovaná turistika (lietanie, paraglidng, jazdectvo, alternatívne športy a. i.)

A. Prírodný a kultúrno-historický potenciál

V prvom kroku sme rozdelili indikátory prírodného potenciálu resp. ŽP do jednotlivých kategórií.

Jednotlivé indikátory ŽP predstavujú kategórie a ich príslušné bodové hodnoty 1 až 4

A1 Lesné plochy (L) – Kategórie L1 až L4 vypočítané v prostredí GIS ako výmera lesnej plochy v katastri k celkovej výmere katastra vyjadrená v percentách, L1 (0-5 %), L2 (5-30 %), L3 (30-60%), L4 (>60 %)

A2 Vodné plochy (V) – hodnotené podľa vrstiev v prostredí GIS, mapy a počtu rybnárskych revírov. Kategórie V1 až V4 určené prostredníctvom jednotiek. Jednotky tvoria vodné plochy a rybnárske revíry. V1 (0-2 jednotky), V2 (3-5), V3 (6-7), V4 (≥8 jednotiek)

A3 Lúky a pasienky (LP) – Kategórie LP1 až LP4 vypočítané v prostredí GIS ako výmera plochy lúk a pasienkov v katastri k celkovej výmere katastra vyjadrená v percentách, LP1 (0-5 %), LP2 (5-30 %), LP3 (30-60%), LP4 (>60 %)

A4 Ostatné plochy (vinice, chmeľnice, sady a záhrady) (O) – Kategórie O1 až O4 vypočítané v prostredí GIS ako výmera ostatných plôch v katastri k celkovej výmere katastra vyjadrená v percentách, O1 (0-2 %), O2 (3-5 %), O3 (6-7%), O4 (≥8 %)

A5 Chránené územia (CH) – hodnotené podľa atlasu krajiny SR, podľa vrstiev v prostredí GIS, kategórie CH1 až CH4 určené podľa počtu CHÚ v katastri, CH 1 (1 chránené územie), CH 2 (2), CH 3 (3), CH 4 (4 chránené územia)

A6 Kultúrnohist. pamiatky mimo kostolov (K) - hodnotené podľa mestskej a obecnej štatistiky (MOŠ). Kategórie K1 až K4 určené podľa počtu kultúrnohist. pamiatok K1 (1 pamiatka), K2 (2-3), K3 (4-5), V4 (≥ 6 pamiatok)

B. Rekreačná a environmentálna infraštruktúra

V ďalšom kroku rekreačná infraštruktúra už nebola diferencovaná podľa funkcií. Nakoľko sa jedná o územie kde takmer neexistuje rekreačná infraštruktúra, za každú jednotku infraštruktúry bol pridelený jeden bod.

B1 ubytovanie – zdrojové dáta MOŠ, B2 inf. stredisko - zdrojové dáta MOŠ, B3 Turistické trasy – hodnotené podľa mapy, B4 športové zariadenia- zdrojové dáta MOŠ, B5 kultúrne zariadenia- zdrojové dáta MOŠ, B6 verejný vodovod - zdrojové dáta MOŠ, B7 kanalizačná sieť pripojená na ČOV- zdrojové dáta MOŠ, B8 zneškodňovaný komunálny odpad- zdrojové dáta MOŠ.

C. Váha indikátorov

V treťom kroku sme priradili váhu indikátorom, v hodnotách od 1 po 4, podľa funkcie rekreačnej aktivity

Tabuľka č.1 Hodnotiaci tabuľka indikátorov rekreačného potenciálu (váhy 1-4)

	funkcie a ich váhy pre jednotlivé kategórie						
	pešia turistika	cyklo-turistika	vidieckatu ristika	poľovníctvo	Vodná rekreácia a rybárstvo	nešpecifik. turistika	
A. Prírodný potenciál							
A1 Lesné plochy	4	3	3	4	1	2	
A2 Vodné plochy	1	1	2	1	4	2	
A3 Lúky a pasienky	2	3	4	3	1	2	
A4 Ostatné plochy *	1	2	4	1	1	1	
A5 Chránené územia	4	4	2	x	1	x	
A6 Kultúrnohist. pamiatky	3	4	2	x	1	x	

* vinice, chmelnice, sady a záhrady

VÝSLEDKY

Hodnotenie prírodného potenciálu cestovného ruchu prebiehalo v postupných krokoch kde podľa vyššie uvedených kritérií boli jednotlivým katastrom pridelované body.

Tabuľka č.2 Hodnotenie prírodného potenciálu

	funkcie (počet bodov predstavuje kategóriu prenasobení váhou)						
	kategória 1-4	pešia turistika	cyklo-turistika	vidiecka turistika	poľovníctvo	Vodná rekreácia a rybárstvo	nešpecifik. turistika
k.ú. Hraň							
A1 Lesné plochy	2	8	6	6	8	2	4
A2 Vodné plochy	2	2	2	4	2	8	4
A3 Lúky a pasienky	3	6	9	12	9	3	6
A4 Ostatné plochy	3	3	6	12	3	3	3
A5 Chránené územia	1	4	4	2	x	1	x
A6 Kultúrnohist. Pamiatky	1	3	4	2	x	1	x
spolu		26	31	38	22	18	17
k.ú. Novosad							
A1 Lesné plochy	1	4	3	3	4	1	2
A2 Vodné plochy	1	1	1	2	1	4	2
A3 Lúky a pasienky	2	4	6	8	6	2	4
A4 Ostatné plochy	1	1	2	4	1	1	1
A5 Chránené územia	x	0	0	0	x	0	x
A6 Kultúrnohist. Pamiatky	x	0	0	0	x	0	x
spolu		10	12	17	12	8	9
k.ú. Zemplínsky Branč							
A1 Lesné plochy	1	4	3	3	4	1	2
A2 Vodné plochy	1	1	1	2	1	4	2
A3 Lúky a pasienky	3	6	9	12	9	3	6
A4 Ostatné plochy	2	2	4	8	2	2	2
A5 Chránené územia	1	4	4	2	x	1	x
A6 Kultúrnohist. Pamiatky	x	0	0	0	x	0	x
spolu		17	21	27	16	11	12
k.ú. Hřeš							
A1 Lesné plochy	2	8	6	6	8	2	4
A2 Vodné plochy	1	1	1	2	1	4	2
A3 Lúky a pasienky	3	6	9	12	9	3	6
A4 Ostatné plochy	2	2	4	8	2	2	2
A5 Chránené územia	1	4	4	2	x	1	x
A6 Kultúrnohist. Pamiatky	x	0	0	0	x	0	x
spolu		21	24	30	20	12	14

MENDELNET 2011

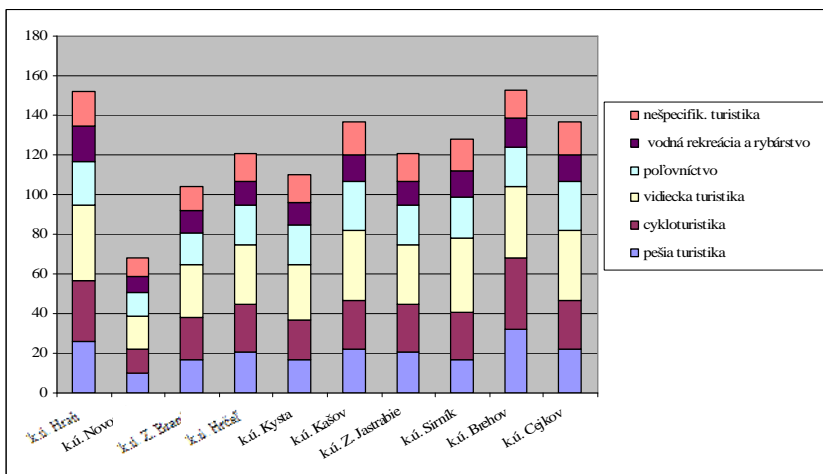
k.ú. Kysta							
A1 Lesné plochy	2	8	6	6	8	2	4
A2 Vodné plochy	1	1	1	2	1	4	2
A3 Lúky a pasienky	3	6	9	12	9	3	6
A4 Ostatné plochy	2	2	4	8	2	2	2
A5 Chránené územia	x	0	0	0	x	0	x
A6 Kultúrnohist. Pamiatky	x	0	0	0	x	0	x
spolu		17	20	28	20	11	14
k.ú. Kašov							
A1 Lesné plochy	3	12	9	9	12	3	6
A2 Vodné plochy	1	1	1	2	1	4	2
A3 Lúky a pasienky	3	6	9	12	9	3	6
A4 Ostatné plochy	3	3	6	12	3	3	3
A5 Chránené územia	x	0	0	0	x	0	x
A6 Kultúrnohist. Pamiatky	x	0	0	0	x	0	x
spolu		22	25	35	25	13	17
k.ú. Zemplínske Jastrabie							
A1 Lesné plochy	2	8	6	6	8	2	4
A2 Vodné plochy	1	1	1	2	1	4	2
A3 Lúky a pasienky	3	6	9	12	9	3	6
A4 Ostatné plochy	2	2	4	8	2	2	2
A5 Chránené územia	1	4	4	2	x	1	x
A6 Kultúrnohist. Pamiatky	x	0	0	0	x	0	x
spolu		21	24	30	20	12	14
k.ú. Širník							
A1 Lesné plochy	1	4	3	3	4	1	2
A2 Vodné plochy	1	1	1	2	1	4	2
A3 Lúky a pasienky	4	8	12	16	12	4	8
A4 Ostatné plochy	4	4	8	16	4	4	4
A5 Chránené územia	x	0	0	0	x	0	x
A6 Kultúrnohist. Pamiatky	x	0	0	0	x	0	x
spolu		17	24	37	21	13	16
k.ú. Brehov							
A1 Lesné plochy	2	8	6	6	8	2	4
A2 Vodné plochy	1	1	1	2	1	4	2
A3 Lúky a pasienky	3	6	9	12	9	3	6
A4 Ostatné plochy	2	2	4	8	2	2	2
A5 Chránené územia	3	12	12	6	x	3	x
A6 Kultúrnohist. Pamiatky	1	3	4	2	x	1	x
spolu		32	36	36	20	15	14

MENDELNET 2011

k.ú. Cejkov							
A1 Lesné plochy	3	12	9	9	12	3	6
A2 Vodné plochy	1	1	1	2	1	4	2
A3 Lúky a pasienky	3	6	9	12	9	3	6
A4 Ostatné plochy	3	3	6	12	3	3	3
A5 Chránené územia	x	0	0	0	x	0	x
A6 Kultúrnohist. Pamiatky	x	0	0	0	x	0	x
spolu		22	25	35	25	13	17

Najkvalitnejší prírodný potenciál pre cestovný ruch v modelovom území majú katastre obcí Brehov (153 bodov) a Hrane (152 bodov). Využitie tohto potenciálu je výrazne poddimenzované. Naopak najmenšie hodnoty dosiahli katastre Zemplínsky Branč (110 bodov) a Novosad (68 bodov). Vzhľadom na veľkosť záujmového územia, neprekvapil fakt, že väčšina katastrov ma podobný prírodný potenciál pre rozvoj cestovného ruchu. To isté platí aj pri diferenciacii prírodných predpokladov pre jednotlivé funkcie cestovného ruchu. Potenciály pre jednotlivé funkcie sú s výnimkou Novosadu veľmi podobné. Taktiež potenciál pre pešiu turistiku a cykloturistiku je takmer identický.

Graf č.1 Hodnotenie rekreačného potenciálu

Tabuľka č.3 Hodnotenie rekreačnej a environmentálnej infraštruktúry

	k.ú. Hraň	k.ú. Novosad	k.ú. Zeml. Branč	k.ú. Hřečf	k.ú. Kysta
B1 ubytovanie	0	0	0	0	0
B2 inf. stredisko	0	0	0	0	0
B3 turistické trasy	0	0	0	0	0
B4 športové zariadenia	2	1	0	1	1
B5 kultúrne zariadenia	0	1	0	1	0
B6 verejný vodovod	1	1	1	1	1
B7 kanalizačná sieť	0	0	0	0	0
B8 zneškodňovaný KO	1	1	1	1	1
spolu	4	4	2	4	3

	k.ú. Kašov	k.ú. Z. Jastrabie	k.ú. Sírnik	k.ú. Brehov	k.ú. Cejkov
B1 ubytovanie	0	0	0	0	0
B2 inf. stredisko	0	0	0	0	0
B3 turistické trasy	0	0	0	0	0
B4 športové zariadenia	0	1	0	1	1
B5 kultúrne zariadenia	0	0	0	1	1
B6 verejný vodovod	1	0	1	1	0
B7 kanalizačná sieť	0	0	0	0	0
B8 zneškodňovaný KO	1	1	1	1	1
spolu	2	2	2	4	3

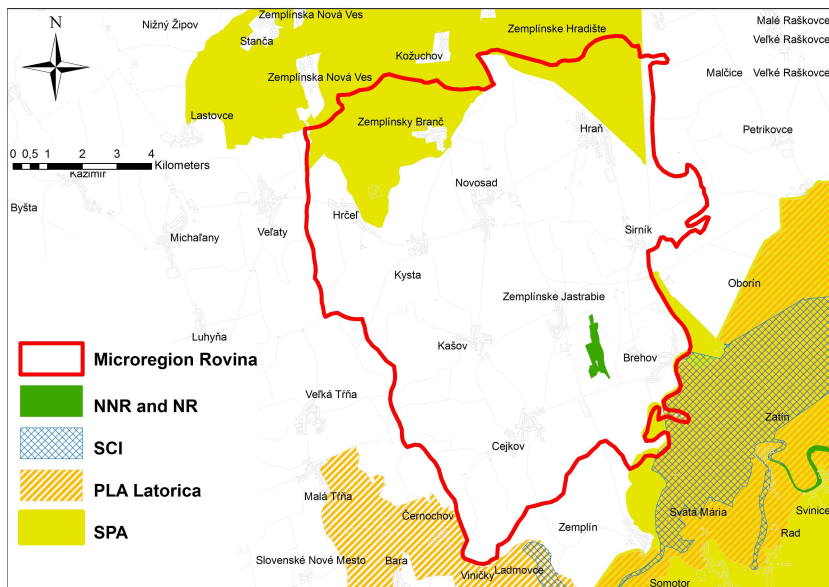
Výsledky v tabuľke č. 3 ukázali, že celá oblasť mikroregiónu Rovina je takmer bez rekreačnej infraštruktúry. Čo sa týka environmentálnej infraštruktúry je pomerne dobre rozvinutá sieť verejného vodovodu, taktiež nechýba zber KO v každej obci. Kanalizačná sieť s napojením na ČOV je všeobecne problém rurálnej oblasti celej Východoslovenskej oblasti.

DISKUSIA

Z obrázka č.1 vyplýva, že väčšina územia leží mimo chránených území (CHÚ). Do záujmového územia zasahuje v severnej časti Chránené vtáčie územie Ondavská rovina a v k.ú. Zemlínske Jastrabie leží Prírodná rezervácia Zemplínska jelšina.

Obrázok č.1 Chránené územia a mikroregión Rovina

CHVÚ – Chránené vtáčie územie, NPR – Národná prírodná rezervácia, PR – Prírodná rezervácia, ÚEV – územie európskeho významu

Zdroj: ŠOP SR, S CHKO Latorica

Hodnotenie prírodného potenciálu musí byť vždy v spojitosti s ochranou prírody a krajiny a socio-ekonomickými aspektmi. V súčasnosti je často krát rozvoj turizmu v konflikte záujmov s ochranou prírody a krajiny. Tento fakt vôbec neprekvapuje nakoľko konvenčný turizmus stavia do popredia maximalizáciu zisku v čo najkratšom čase bez ohľadu na environmentálne a soci-ekonomické aspekty. Taktiež súčasný turizmus je závislý na veľkých počiatočných finančných vstupoch, náročné na veľké investície pre „veľké“ atrakcie ako napr. aquaparky, lunaparky, lyžiarske strediská atď. Na druhej strane „mäkký“ turizmus a najmä agroturizmu ponúka mnohé možnosti. Nepotrebuje veľké finančné vstupy a zakladá sa na poľnohospodárskom využití zeme a kultúrno – historických tradíciách.

Hodnotenie prírodného potenciálu v tomto článku, nemusí slúžiť iba ako ukazovateľ potenciálu rozvoja turizmu ale môže byť zároveň ukazovateľom ekologickej stability. Kataster obce Novosad tvoria z 90 % poľnohospodárske monokultúry. V tomto území je žiaduce zvýšiť podiel prírodných a poloprírodných plôch, aby sa zvýšila ekologická stabilita územia.

Ochrana prírody v súčasnosti bazíruje už na existujúcich prvkoch a predmetoch ochrany, ale vhodným manažmentom a využívaním zeme, sa tieto chránené náležitosti môžu spontánne rozšíriť

aj do oblastí mimo chránených území. Ochrana prírody na Slovensku v súčasnosti čelí mnohým problémom ako je zánik predmetu ochrany, fragmetácií biotopov, vyhlásovanie nových CHÚ, najmä Nature 2000, na súkromných pozemkoch a nerešpektovanie vlastníckych práv štátom, zlá komunikácia medzi zainteresovanými skupinami, porušovanie zákazových činností, legislatívne nedostatky. Preto vhodný manažment a využívanie zeme môžu byť výrazným nástrojom na zlepšenie celkového stavu v ochrane prírody a krajiny.

Za zmienku taktiež stojí fakt, že takmer v každom katastri skúmaného územia sa vyskytuje pomerne veľké percento opustených poľnohospodárskych plôch – úhorov. Tieto plochy by mohli byť využité na pestovanie fyto-masy, či už na energetické účely alebo iné priemyselné odvetvia ako farmácia a stavebníctvo.

ZÁVER

Problematika rozvoja vidieka v slovenských podmienkach je nesmierne komplexná. Tento článok môže poslúžiť ako príklad implementačného nástroja pre rozvoj cestovného ruchu v mikroregióne. Môže poslúžiť pre štátnu, verejnú správu a hlavne miestnu samosprávu ako nástroj na efektívne využívanie finančných zdrojov z EÚ pri budovaní environmentálnej a finančnej infraštruktúry. Vytvára priestor pre otázku ako rozvíjať turizmus s rešpektovaním všetkých environmentálnych aspektov. V skúmanom mikroregióne Rovina napriek vysokému prírodnému potenciálu a absencii priemyslu, za posledných 20 rokov nedošlo k akémukoľvek náznaku rozvoja turizmu. Zlá socio-ekonomická situácia v regióne, by mala byť kľúčovým aspektom pre kompetentné samosprávy na naštartovanie tohto rozvoja. Rozvoj trvalo udržateľného turizmu a typických vidieckych aktivít v súlade s ochranou prírody a krajiny, by mohlo byť riešením problémov v danom regióne.

LITERATÚRA

Anděl, J., Balej, M., Suchevič, S., (2008): Hodnocení rekreačního potenciálu krajiny, In: Komplexní geografický výzkum kulturní krajiny, II. díl, KG PrF UJEP v Ústí nad Labem, Ing. Tomáš Mikulka, Ústí nad Labem, s. 113-125

EC, (2001): Regard to the European Strategy of Sustainable Development

Hanušín, J. et al., (2000): Výkladový slovník termínov z trvalej udržateľnosti, STUŽ, Bratislava, 158 s.

Hrnčiarova, T. et al., (2002): Landscape Atlas of the Slovak Republic, Ministry of the Environment of the Slovak Republic, Bratislava, Esprit, Banská Štiavnica

Krnáčová, Z., Pavličková, K., Hrnčiarová., (2010): Ekologický model rozvoja vidieckeho cestovného ruchu v súlade s krajinnoekologickým potenciálom krajiny. Ústav záhradného a krajinného inžinierstva STU Bratislava, s. 39-60

Krogmann, A., (1998): Exogénny turizmus Slovenskej republiky. In: Geografické informácie 5. Nitra: UKF, 1998. s. 61-64

Pavlickova, K., Chrenscova, V., Hudecova, B., (2006): Different approaches to the evaluation of land use according to social-economic conditions, In: Implementation of Landscape Ecology in New and Changing Conditions, Nitra : Institute of Landscape Ecology of the Slovak Academy of Sciences, p. 42-43

Pavlickova, K., (2008): Hodnotenie vplyvov rozvoja vidieka na životné prostredie na príklade zariadení cestovného ruchu, Geographia Cassoviensis, II, 1/2008, s. 117 - 121

Pokladníková, H., (2004). Agroturistika na Znojemsku. In: Zborník z konferencie Venkovská krajina, Slavičín, 2004 s. 157 – 160

Ryan, C., (2003): Recreation and Tourism: Demands and Impacts, Channel View Publications, Clevedon, 358 p.

Šarapatka, B., Niggli, U.,(2008): Zemedelství a krajina. Cesty k vzájemnému souladu, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 271 s.

VKÚ Harmanec, (2004): Rybárska mapa Slovenskej republiky 1:250 000

VKÚ Harmanec, (2001): Zemplínske vrchy - Latorická rovina - turistická mapa č. 148

VKÚ Harmanec, (2004): Východoslovenská rovina – Veľké Kapušany - turistická mapa č. 147

<http://www.sazp.sk/>

<http://www.sopsr.sk/>

<http://www.statistics.sk/>